

Aké svedomie je lepšie - deravé alebo zdecimované?
Prečo nie je dobrá kombinácia citlivého a slabého svedomia?

J 8:9 (Roháček) A keď to počuli súc obviňovaní od svojho svedomia vychádzali jeden po druhom, počnúc od starších až po posledných, a zanechaný bol Ježiš sám, i žena, stojaca v prostriedku.

Svedomie je ošemetná vec, nie je dobré, keď je otupené, ale rovnako nie je zdravé, keď je škrupulózne. V cirkvi intuitívne cítime, že ideálom je vnímavé a citlivé svedomie, ktoré dokáže rozlišovať, čo je správne a pravdivé. Často sa stretávam s ľuďmi, ktorí majú síce dobre nastavené "parametre" svojho svedomia, ale zároveň nedokážu podľa neho efektívne žiť. V nových a náročných situáciách sa im nedarí správať podľa vymodelovaného ideálu a tak prepadajú zúfalstvu a konajú skratovito. Čo môže skončiť veľakrát realizovaním ani nie najlepšej ani kompromisnej ale práve najnevhodnejšej a najdeštruktívnejšej stratégie. A tak pre neschopnosť zmieriť sa s nedosiahnutím ideálneho cieľa a pre problém rozlúsknuť nevyhnutnosť morálneho relativizmu, sa takýto človek dopúšťa pre slabosť svojho svedomia konania pre neho najmenej prijateľného.

SVEDOMIE DERAVÉ

O deravom, necitlivom, či povrchnom svedomí hovoríme v cirkvi najčastejšie. Vyučujeme a presvedčame ľudí, aby neboli rezistentní voči biblickým štandardom. Deravé svedomie majú ľudia, ktorí "podliezajú" normu dekalógu, pretože si myslia, že pre bežného človeka je to nerealizovateľný ideál. Najzaujímavejšie ale je, že nato majú "žalúdok", že sa nad tým mnohokrát ani netrápia, k čomu sú im do veľkej miery nápomocné rôzne obranné mechanizmy. Tieto pomáhajú zachovať integritu a odolnosť osobnosti aj za cenu sebaklamu. Vieme že až zmena zvnútra, teda zmena zmýšľania, môže zaručiť premenu človeka a že k tomu je potrebný proces zmeny slepeho svedomia na svedomie vnímavé a schopné posúdiť dobré ako aj negatívne dôsledky svojho konania. Apoštol Pavol popisuje existenciu tzv. prirodzeného zákona u pohanov (Rim 2:15b *O tom im súčasne vydáva svedectvo svedomie a ich myšlienky, keď sa navzájom obžalávajú, ale aj obraňujú*), čo môžeme vidieť aj my v dnešnej profánnej spoločnosti. Ľudia sú presvedčení o tom, že je potrebné sa riadiť podľa konsenzuálnych pravidiel a teda podľa svedomia. Tieto pravidlá sú momentálne nastavené v porovnaní s tými biblickými omnoho liberálnejšie. Dobrým príkladom konania človeka s pokriveným svedomím je napríklad zlodejské obohacovanie sa Zacheáša pred stretnutím s Ježišom. Deravé svedomie je hlavne o egoizme v zmysle obohacovanie sa na úkor druhých ľudí a teda vypovedá o charaktere človeka.

Dokonca existuje možnosť existencie zdegenerovaného svedomia u náboženských či cirkevných predstaviteľov, ktorí zatajujú amorálny životný štýl, motivujú ich vedľajšie účelové motivácie a pre ktorých autorita Božia nemá veľkú cenu (2Kor 4:2 *...ale zriekli sme sa zatajovaných hanebností, nepočíname si chytrácky, nefašujeme slovo Božie, ale zjavujeme pravdu, a tak sa odporúčame každému ľudskému svedomiu pred Bohom.*).

SVEDOMIE ŠKRUPULÓZNE

Škrupulózne svedomia je opačným extrémom vysporiadania sa s požiadavkami nielen prirodzeného ale hlavne náboženského modelu morálneho svedomia. Kým človek s deravým svedomím nemá problém tieto požiadavky ignorovať, škrupulant cíti povinnosť splniť ich na 100%. Takíto ľudia majú tendenciu biblické princípy "príťahovať za vlasy" a pre istotu sa riadiť ešte dodatočnými ľudskými prikázaniami, či tradíciou, aby nadobudli istotu, že konajú správne a tak si upokojili svoje ustráchané svedomie. Škrupulózne svedomie je hlavne o zmierňovaní vnútorného tlaku a nepokoja ako aj intenzívnej subjektívnej neistoty a nutkania k dokonalosti a čistote. Títo ľudia síce robia to, čo je dobré, ale za cenu veľkého vnútorného premáhania a utrpenia. Navyše také mechanické a nanútené konanie, ktoré postráda moment presvedčenia a slobodného rozhodnutia, hodnotí Písmo ako zbytočné (Žid 9:9b *podľa neho prinášajú sa dary a obeť, ktoré nemôžu zdokonaľiť vo svedomí toho, kto uctieva Boha*), doslova ho dáva do protikladu k ovociu hodnému pokánia, keď hovorí o mŕtvych skutkoch (Žid 9:14 *o čo viac krv Krista, ktorý mocou večného Ducha samého seba obetoval Bohu v bezvadnú obeť, očistí nám svedomie od mŕtvych skutkov, aby sme slúžili živému Bohu.*).

Špecifickým príkladom kombinácie deravého a škrupulózneho svedomia môžu byť napríklad zákoníci a farizeji, ktorí reprezentujú typ bezcharakterných lídrov, ktorí nežili ako mnohí zbožní v neustálych výčitkách svedomia pre svoju hriešnosť, ale naopak sa svojej pozície a filozofie snažili „vyrýžovať“ čo najviac mocenského a materiálneho profitu. Ľudia s deravým či škrupulóznym svedomím, na rozdiel od tejto špecifickej skupiny manipulátorov (1Tim 4:2 *...pokryteckých, falošných učiteľov, ktorí majú biľagované svedomie...*), nenútiť druhých žiť podľa svojich predstáv.

SVEDOMIE SLABÉ

Deravé a škrupulózne svedomie si môžeme predstaviť ako dve extrémne polohy jedného kontinua. Keby sme porozmýšľali nad tým, akých všelijakých ľudí sme vo svojom živote stretli, videli by sme, že existuje mnoho variánt a mechanizmov ako funguje svedomie pri rozhodovaní a konaní človeka. Ja by som chcel dnes predstaviť okrem dvoch spomínaných patologických možností ešte jednu jeho charakteristiku, ktorá je podľa mňa veľmi dôležitá pri hľadaní rovnováhy a efektívneho prispôsobenia sa v živote.

O tomto type svedomia hovoríme málo, je to svedomie slabé či zdecimované, ktorému chýba potrebná sila, odvaha či odolnosť pri prekonávaní životných neúspechov. Pokiaľ sa na ceste viery tohoto človeka vyskytne nejaká prekážka, ktorá mu prekazí alebo naruší ideálny vysnívaný scenár života, zrúti sa a nie je schopný znova si nájsť nejakú náhradnú, alternatívnu, jednoducho ďalšiu cestu na dosiahnutie svojho cieľa. Mnoho ľudí má tak nielen deravé svedomie, ale aj silné a naopak mnoho ľudí má citlivé svedomie, ktoré je slabé. Preto je to zlá kombinácia pre prispôbenie sa v živote. Človek by mal byť schopný len do tej miery konať podľa úrovne poznania a citlivosti svojho svedomia, nakoľko je silný tou cestou ísť, ináč si môže ľahko privodiť zbytočné problémy alebo aj kritické životné rozpore. Dobrým príkladom človeka so slabým svedomím je napríklad starozmluvný Saul, Judáš či Ananiáš a Zafira. Slabé svedomie je hlavne o zúfalstve, výčitkách, nedôvere, pasivite, naivite, fatalizme a rezignácii.

V kontexte komunity prvých kresťanov v pohanských metropolách vznikla napríklad nezávideniahodná situácia, kedy sa na trhoch predávalo aj mäso z obetných bitúnkov. Keď sa to niektorí kresťania dozvedeli, cítili sa previnilo a mali výčitky svedomia. Mysleli si, že sa konzumáciou tohoto mäsa podieľali na modloslužbe pohanským božstvám. Preto apoštol nabáda škrupulózných (1Kor 8:7 *Ale nie všetci majú toto poznanie; ved' niektorí, zvyknutí na modly, až doteraz jedia z mäsa ako z obetovaného modlám a ich slabé svedomie sa poškrvňuje.*), aby to neriešili a nepátrali po tom na trhoch, ktoré potraviny sú odkiaľ (1Kor 10:25 *Všetko, čo sa predáva v jatkách, jedzte a na nič sa nevyvyšujte pre svedomie.*). A podobne tých, ktorí sa nad tým netrápia, nabáda, aby brali ohľad na slabších a v prípade potreby ich nepohoršovali ak je to možné (1Kor 8:12 *A keď takto hrešíte proti bratom a ubíjate ich slabé svedomie, hrešíte proti Kristovi.*).

SVEDOMIE VOX DEI

Nakoniec sa dostávame k tomu najdôležitejšiemu, k modelu zdravo a normálne fungujúceho svedomia. O takomto svedomí hovoríme, že je Božím hlasom v našej hlave. Písmo nám ponúka primerané množstvo príkladov, že s takýmto svedomím sa dá aj niečo dosiahnuť (Sk 24:16 *Preto sa aj ja snažím zachovať si vždy čisté svedomie pred Bohom i pred ľuďmi.*) a nielen existovať niekde v izolácii (Sk 23:1b *Až do dnešného dňa robil som vo všetkom podľa svojho najlepšieho svedomia pred Bohom.*). Zdravé svedomie adekvátne empatuje a reflektuje svojich blížnych a zároveň je autonómne od ich kritiky (1Kor 10:29 *Nehovorím o vašom svedomí, ale o svedomí toho druhého, lebo prečo má svedomie iného súdiť moju slobodu?*).

Žid 10:22 pristupujme s úprimným srdcom, v plnosti viery ako takí, ktorí majú srdce očistené od zlého svedomia a telo obmyté čistou vodou.

Žid 13:18 Modlite sa za nás, lebo sme presvedčení, že svedomie je naše dobré, ved' sa vo všetkom snažíme dobre si počínať.

1Tim 1:5 ...cieľom (takéhoto) prikazovania je láska z čistého srdca, dobrého svedomia a z nepokryteckej viery.

2Tim 1:3 Ďakujem Bohu, ktorému s čistým svedomím slúžim v šľapajach predkov, keď sa neprestajne rozpomínam na teba v modlitbách, vo dne aj v noci

1Pt 2:19 Ved' je milosťou, keď niekto s čistým svedomím pred Bohom znáša bolesti a trpí bez viny.

1Pt 3:21 Ona aj vás zachraňuje teraz v podobe krstu, ktorý nie je obmytím telesnej nečistoty, ale prosbou o dobré svedomie pred Bohom skrze vzkriesenie Ježiša Krista

Hľadáme preto cestu ako sa nezahrávať so svojim svedomím a samozrejme ani so svedomím druhých ľudí. Pokiaľ je to možné vyhýbajme sa extrémom a nežime bezcharakterne alebo neslobodne. A hlavne si nájdime takú cestu v jednotlivých oblastiach svojich životov, aby nám bola viera soľou a nie bremenom, ktoré nám dopomôže k pádu. Myslime nato, že kombinácia citlivého a pritom slabého svedomia sa môže v niektorých náročnejších situáciách ukázať ako nebezpečná. Snažme sa prijať výzvu, ktorú ponúkajú hraničné situácie a skúsme nájsť najvhodnejšie kompromisné riešenie svojich vnútorných alebo interpersonálnych konfliktov. Také, ktoré nebude možno vzhľadom na našu slabosť ideálne, ale ktoré zároveň bude najlepšie možné a hlavne nebude to najhoršie, ktoré je výsledkom rezignácie. Máme zasľúbenie, že môžeme žiť s čistým a dobrým svedomím bez všetkých spomínaných deformácií.